

Магістр 2 року навчання
Фінансового факультету ХНЕУ

НАПРЯМИ РОБОТИ БАНКІВ ІЗ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ

Анотація. Проаналізовано кредитний портфель банків України та стан кредитної заборгованості за останні роки. Досліджено міжнародну та вітчизняну практику роботи банків із проблемною заборгованістю й запропоновано шляхи вдосконалення роботи з управління проблемними кредитами.

Аннотация. Проанализированы кредитный портфель банков Украины и состояние кредитной задолженности за последние годы. Исследована международная и отечественная практика работы банков с проблемной задолженностью и предложены пути совершенствования работы по управлению проблемными кредитами.

Annotation. The credit bank portfolio of Ukraine and the state of loan debts in recent years are analyzed. The international and domestic banks' practice of non-performing loan management is researched and the ways of improving this management are offered.

Ключеві слова: кредитний портфель, проблемні кредити, проблемні активи, санаційний банк, прострочена кредитна заборгованість.

На сучасному етапі діяльності банків виникає необхідність зменшувати частку проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля, а також не допускати їх виникнення у майбутньому для забезпечення фінансової стійкості банку, підтримки та довіри до банківської системи з боку населення. Недосконале управління ризиками у банках стало причиною погіршення якості кредитних портфелів, уповільнило або загальмувало зростання галузі загалом, а у багатьох випадках унеможливило подальшу кредитну діяльність більшості банків. Варто наголосити на тому, що наслідки фінансової та економічної кризи значно вплинули на прибутковість банківських установ усіх країн світу. Найголовнішим чинником виникнення проблем у світовій банківській діяльності, як і в Україні, постає якість активів, а саме збільшення питомої ваги проблемних кредитів.

Питання проблемних активів банків своєю роботою присвячують Н. Дунас, В. Крилова, С. Куліков, В. Малюков, В. Міщенко, Л. Примостка, Л. Слобода, М. Ніконова та ін.

Метою цієї статті є визначення шляхів удосконалення роботи з проблемними кредитами банків у сучасних умовах.

Як економічна категорія кредит – це сукупність відповідних економічних відносин між кредитором та позичальником з приводу поворотного руху вартості [1, с. 369]. Незалежно від якості кредитного портфеля та методів управління кредитним ризиком, усі банки тією чи іншою мірою стикаються з неповерненням кредитів.

Проблемними кредитами називають такі, за якими своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, котрі викликають сумнів щодо повернення позички. Кожний банк має у своєму портфелі проблемні кредити, і тому головне питання полягає у встановленні допустимого для банку рівня цих кредитів щодо загальної вартості виданих позичок. Для зарубіжних банків прийнятними вважаються такі значення показників: питома вага списаних кредитів у загальному обсязі виданих – 0,25 – 0,75 %; питома вага прострочених кредитів (понад 90 днів) у загальному обсязі виданих – 0,5 – 3 %. Якщо останній показник сягає рівня 7 %, то становище банку оцінюється як кризове. Для вітчизняної банківської системи значення аналогічних показників коливаються в широкому діапазоні: від 2 до 30 % [2, с. 573].

Попри те, що кожний проблемний кредит має свої особливості, про виникнення труднощів у позичальника свідчать однакові факти: збільшення дебіторської заборгованості; заборгованість перед постачальниками та кредиторами; збільшення частки запасів матеріальних обігових коштів; збільшення строку оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей; зниження залишків на поточних рахунках тощо.

У процесі роботи з проблемними кредитами банк може застосувати два основні методи управління: реабілітацію чи ліквідацію. Метод реабілітації полягає в розробці спільного з позичальником плану заходів щодо повернення кредиту. Він складається з декількох етапів: збір і підготовка інформації; зустріч із позичальником; розробка плану дій; реструктуризація боргу; постійний контроль за виконанням плану реабілітації. Метод ліквідації означає повернення кредиту через проведення процедури банкрутства та продаж активів позичальника. Це останній захід з боку банку, який означає приховане визнання того факту, що банк припустився помилки, надавши кредит, і вчасно не вжив виправних заходів. У будь-якому разі проведення процедури ліквідації свого клієнта в цілому не поліпшує репутацію банку [3].

Рішення про те, який метод краще використати, приймається керівництвом банку залежно від конкретних обставин і результатів попереднього аналізу проблеми.

Звертаючись до статистики, слід відмітити, що на початок 2011 року рівень проблемних позичок сягнув 17 211 млн грн і надалі ситуація погіршувалась. За даними Національного банку, на 1 серпня сумарний обсяг проблемних кредитів перевищив 46 млрд грн, що становить 6,1 % від загального кредитного портфеля всіх українських банків. За

процентного пункту і до 1 лютого склала 9,3 %, в абсолютному вираженні обсяг проблемних кредитів за минулий місяць скоротився на 2,5 %, або на 1,72 млрд грн, до 68,215 млрд грн.

З метою покращення боргової ситуації вітчизняні банки найчастіше використовують уже згаданий метод реструктуризації, який включає декілька напрямів. Зокрема, вона передбачає перенесення строків платежів за кредитом (розстрочення); зниження процентної ставки за кредитним договором; прощення банком залишку заборгованості за умови дострокового погашення основної частини боргу; передачу предмета застави банку в рахунок погашення боргу або його частини.

Як відомо, однією з причин появи проблемних боргів був стрімкий темп нарощення кредитування без належної перевірки кредитоспроможності позичальника, а точніше відсутність системної інформації, яка б дала можливість адекватно оцінити майбутнього клієнта. З метою подолання даної проблеми можна звернутись до зарубіжного досвіду.

Мова йде про використання кредитного скорингу. Скоринг – це модель для визначення кредитоспроможності позичальника у формі скорингової карти, яка виділяє її характеристики, які найбільш тісно пов'язані з ненадійністю або, навпаки, з надійністю клієнта [4]. Перевагою застосування скорингової моделі при оцінці позичальника є скорочення терміну та видача кредиту, зменшення кількості необхідних документів (не потрібна довідка з місця роботи), що позитивно впливає на кількість виданих кредитів.

Успіх скорингової моделі обумовлюється декількома ключовими факторами: неупередженість оцінки (скоринг повністю відсікає суб'єктивність оцінок, традиційно пов'язану із кредитними рішеннями);

стандартизація кредитних оцінок;

можливість автоматизації (тому що скоринг припускає роботу лише з деякою кількістю цифр, вона легко автоматизується);

контроль (у силу стандартизації кредитних операцій не дуже складно контролювати й відслідковувати ефективність кредитних рішень);

збільшення прибутковості (автоматизація процесу означає зниження витрат на ручну обробку заявок на кредит до мінімуму).

Скоринговий бал кандидата, що звернувся за кредитом, порівнюється із балами позичальників, які вже отримали кредит, і на цій основі робляться певні висновки про його можливу поведінку в майбутньому (чим надійніше позичальник, тим вище бал). У результаті оцінки позичальника формується сума за балами, яка порівнюється з межею відсікання (сума балів, нижче якої заява позичальника не розглядається). Ефективна скорингова модель відсікає до 90 % неплатоспроможних клієнтів, однак при цьому заважає в одержанні кредиту 10 % якісних позичальників. Саме тому модель використовується при початковому етапі розгляду заяви і не може замінювати службу безпеки банку.

Усе це виглядає дуже просто, однак складність полягає у визначенні, які характеристики варто включати в модель і які вагові коефіцієнти повинні їм відповідати. Тобто ваговий бал кожний банк повинен обирати самостійно.

Кількість даних, що потенційно входять у скорингову карту, дуже велика. Однак варто нагадати, що, починаючи з певного етапу, існує прямий взаємозв'язок між складністю побудови моделі та її ефективністю. Інакше кажучи, чим простіше модель, тим вона ефективніша.

Перспективою у вирішенні цієї проблеми є злиття таких установ. Саме такий процес зараз спостерігається за кордоном. Що стосується України, то оптимальним було б створення такої структури при державному органі – Національному банку України – з регіональними відділеннями, які б збирали інформацію на місцях і передавали до центральної структури для її обробки, систематизації та передачі до банків [5]. Крім того, в Україні вже є деякі перспективи для цього: Національний банк уже містить систему зв'язку з банками.

З метою практичного застосування отриманих результатів у ході написання статті було виявлено основні методи та способи, які сприятимуть вирішенню проблем у сфері кредитування. Це, зокрема, застосування скорингової моделі та створення комплексу кредитних бюро з метою попередження появи проблемної заборгованості та мінімізації ризику від кредитної діяльності.

Таким чином, хоча зараз ще рано говорити про широке використання кредитних бюро, однак Україна має достатньо перспектив у цьому напрямі, які слід розвивати.

Наук. керівн. Тисячна Ю. С.

-
- Література:** 1. Череп А. В. Банківські операції : [навч. посібн.] / Череп А. В. – К. : Кондор, 2009. – 410 с. 2. Міщенко В. І. Банківські операції : [підручник] / Міщенко В. І., Славянська Н. Г., Коренева О. Г. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2010. – 796 с. 3. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : [навч. посібн.] / Щибиволок З. І. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2009. – 311 с. 4. Мирошніченко Ю. В. Системи кредитного скорингу – ефективний інструмент риск-менеджмента [Електронний ресурс] / Ю. В. Мирошніченко // Управління фінансовими ризиками. – 2010. – № 4. – Режим доступу : <http://grebenikon.ru>. 5. У КБС підтримав створення національного реєстру позичальників та кредитних історій за участю НБУ : прес-релізи від 04.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banki.ua>. 6. Пищулин А. Внедрение кредитного скоринга как один из факторов эффективного управления процессом кредитования [Электронный ресурс] / А. Пищулин // Современные кредитные технологии : доклад на III Международном Бизнес-Форуме. – Режим доступу : <http://www.scotto.ru>. 7. Прийду Л. Бюро кредитних історій у системі заходів щодо оптимізації роботи банків з управління кредитним ризиком / Л. Прийду // Вісник Тернопільського нац. екон. ун-ту. – 2011. – № 1. – С. 117–125.